* प्रमाणपत्र *

प्रमाणित करण्यात येते की, सौ. प्रतिमा रवींद्र कुलकर्णी यांनी **लीळाचरित्र-एकाकाचा समाजभाषावैज्ञानिक दृष्टिकोणातून अभ्यास** या विषयावरील लघु शोधप्रबंधाचे संशोधनकार्य माझ्या मार्गदर्शनाखाली केले असून ते समाधानकारकरीत्या पूर्ण केले आहे. हा लघु शोधप्रबंध स्वतंत्ररित्या लिहिला असून यापूर्वी कोणत्याही विद्यापीठात, अन्यपरीक्षेसाठी सादर केलेला नाही. सदरचा लघु शोधप्रबंध शिवाजी विद्यापीठाच्या एम.फि ल(मराठी)पदवीसाठी सादर करण्यास माझी अनुमती आहे.

मार्गदर्शक

(डॉ. वि. दा. वासमकर)

स्थळ : कोल्हापूर

दिनांक : १८-८-२०१३

*प्रतिज्ञापत्र *

'लीळाचरित्र-एकाकाचा समाजभाषावैज्ञानिक दृष्टिकोणातून अभ्यास' या विषयावरील सदरचा लघु शोधप्रबंध माझे मार्गदर्शक डॉ. वि. दा. वासम्कर यांच्या मार्गदर्शनाखाली मी स्वत: लिहिला असून, सदर लघु शोधप्रबंध शिवाजी विद्यापीठाच्या **एम.फि ल(मराठी)**पदवी परीक्षेसाठी सादर करत आहे. हा लघु शोधप्रबंध अथवा त्याचा कोणताही भाग मी अन्यत्र कोणत्याही विद्यापीठात अन्य परीक्षेसाठी सादर केलेला नाही.

अभ्यासक

PRKulkarni

(सौ.प्रतिमा रवींद्र कुलकर्णी)

स्थळ : कोल्हापूर

दिनांक : १९-८-२०१३

ऋणनिर्देश

'लीळाचरित्र-एकाका' चा समाजभाषावैज्ञानिक दृष्टिकोणातून अभ्यास या माझ्या लघुप्रबंधासाठी संशोधन करताना मला अनेक व्यक्तींचे सहकार्य लाभले त्यांचे ऋण व्यक्त करणे मी माझे कर्तव्य समजते.

या संशोधनकार्यासाठी डॉ. वि. दा. वासमकर सरांसारखे मार्गदर्शक मला मिळाले हे मी माझे भाग्य समजते. माझ्यासारख्या नवख्या संशोधकाकडून त्यांनी अतिशय काटेकोरपणे काम करून घेतले. आपल्या महत्वाच्या कामातून वेळ काढून वेळोवेळी योग्य ते मार्गदर्शन केले. आवश्यक ते साहित्य उपलब्ध करून दिले. संशोधन कार्यातील अडचणी व त्रुटी दूर करण्यासाठी मदत केली. या सर्वांबदद्ल त्यांच्या ऋणात राहणे मला आवडेल. सरांच्या पत्नी सौ. रेखाताई वासमकर यांनी प्रबंधाविषयी आपुलकीने चौकशी करून प्रोत्साहन दिले.त्यांची देखील मनापासून मी आभारी आहे.

केवळ साहित्याच्या आवडीमुळे व चक्रधरचरित्राच्या जिज्ञासेमुळे मी या अभ्यासास सुरूवात केली.त्यावेळी प्रथमत: मला डॉ. दिपा देशपांडे (इस्लामपूर) यांचे मार्गदर्शन व प्रोत्साहन लाभले. प्रा. अशोक दास सर (इचलकरंजी) यांनी डॉ. वासम्करांचे नांव सुचवल्यावरून मी त्यांच्याकडे गेले व त्यांनी माझ्या विनंतीला मान्यता देऊन अनमोल मार्गदर्शन केले. या सर्व गुरु वर्यांचा ऋणनिर्देश करणे माझे कर्तव्य समजते.

आई-वडीलांकडून मिळालेला साहित्यप्रेमाचा वारसा, पतीचे खंबीर पाठबळ, माझ्या सासू-सासऱ्यांचे आशीर्वाद व कौस्तुभ आणि कस्तुरी यांच्या सहकार्याशिवाय हा प्रबंध लिहिणे मला शक्य झाले नसते.

शिवाजी विद्यापीठाच्या मराठी विभागाचे प्रमुख प्रा. डॉ. रवींद्र ठाकूर सर, तसेच प्रा. डॉ. विश्वनाथ शिंदे सर, प्रा. डॉ. रणधीर शिंदे सर, प्रा. डॉ. कृष्णा किरवले सर, मराठी विभागातील विनीता शिगावकर, तसेच सर्व कर्मचारी वर्ग, सर्व संशोधक, मित्र-मैत्रिणी यांचे मोलाचे सहकार्य मला लाभले. द. म. साहित्यपत्रिकेचे संपादक प्रा. चंद्रकुमार नलगे यांचेही प्रोत्साहन व सहकार्य लाभले या सर्वांची मी ऋणी आहे.

शिवाजी विद्यापीठाचे ग्रंथपाल व त्यांचे सर्व सहकारी कर्मचारी, विलिंग्डन महाविद्यालयाचे ग्रंथपाल व त्यांचे ग्रंथालयातले सहकारी कर्मचारी तसेच सांगली जिल्हा नगर वाचनालयाचे सर्व कर्मचारी यांनी मला संदर्भ साहित्य उपलब्ध करून दिले. त्याबद्दल मी त्यांची आभारी आहे.

सौ. वैशाली भिडे यांनी माझ्या प्रबंधाचे काम सुबक व वेळेत करून मला सहकार्य केले त्याबद्दल मी त्यांची आभारी आहे.

सौ. प्रतिमा रवींद्र कुलकर्णी

'लीळाचरित्र – एकाका' चा समाजभाषावैज्ञानिक दृष्टिकोणातून अभ्यास :

प्रास्ताविक –

आधुनिक भाषाविज्ञानातील एक नवे अभ्यासक्षेत्र म्हणून समाजभाषाविज्ञानाचा अभ्यास केला जातो. समाजाच्या भाषेवरूच समाजाची संस्कृती कळते. विशिष्ट सामाजिक संकेत विचारात घेवून व्यक्ती समाजव्यवहारातल्या विविध घटकांशी कशाप्रकारे स्वाद साधते त्यावरूनच त्या व्यक्तीची सामाजीक व सांस्कृतिक घडण लक्षात येते. त्यामुळे 'समाजच भाषा घडवतो व भाषा समाजाचे दर्शन घडवते' असे म्हटले जाते.

लीळाचरित्रासारख्या प्राचीन ग्रंथाचा अभ्यास करताना त्यातील भाषा तत्कालीन समाजाचे यथार्थ दर्शन घडवते. मराठी भाषेतला पहिला चरित्रग्रंथ म्हणून लीळाचरित्र हा ग्रंथ वैशिष्ट्यपूर्ण ठरतो. अलौकिकाप्रमाणे लौकिक जीवनाचे दर्शन घडवणारा व समाजातल्या सर्व स्तरांमधील स्थितीचे दर्शन घडवणारा ग्रंथ म्हणून त्याचे अनन्यसाधारण महत्व आहे. या ग्रंथाचा समाजभाषावैज्ञानिक दृष्टिकोणातून अभ्यास केल्यास तत्कालीन भाषेचे व समाजाचे आकलन होण्यास मदत होईल असे वाटते.

प्रस्तुत लघुशोधप्रबंधात लीळारित्राच्या एकाकाचा समाजभाषावैज्ञानिक दृष्टिकोणातून अभ्यास करणे हे उदिदृष्ट आहे. त्यातून यादवकालीन समाज कसा होता हे समजून घेता येईल. या दृष्टीने प्रस्तुत लघुशोध प्रबंधाची अभ्यासाच्या सोयीची खालील प्रकरणात विभागणी केली आहे.

प्रकरण पहिले : समाजभाषाविज्ञान : संकल्पना व स्वरूप

प्रकरणा दुसरे : लीळाचरित्राचे विशेषत्व

प्रकरण तिसरे : लीळाचरित्रातील समाजजीवन आणि महानुभावपंथ

प्रकरण चौथे : लीळाचरित्राच्या एकाकातील सामाजिकतेचे भाषिक विश्लेषण

उपसंहार

BALASAHEB KHARDEKAR LIBRARY

अनुक्रमणिका

प्रकरण क्रमांक	प्रकरणाचे नांव	पृष्ठ क्रमांक
प्रकरण पहिले	समाजभाषाविज्ञान : संकल्पना व स्वरूप	१ ते २८
प्रकरणा दुसरे	लीळाचरित्राचे विशेषत्व	२९ ते ५०
प्रकरण तिसरे	लीळाचरित्रातील समाजजीवन आणि महानुभावपंथ	५१ ते ७०
प्रकरणा चौथे	लीळाचरित्राच्या एकाकातील सामाजिकतेचे भाषिक विश्लेषण	७१ ते ९८
	उपसंहार	९९ ते १०५
	परिशिष्ट संदर्भसूची व्यक्तिनामसूची स्थलनामसूची ग्रंथसूची विषयसूची	१०६ ते ११२